

Dnr Ku2016/02380/KO
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

ku.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar på betänkandet En inkluderande kulturskola på egen grund (SOU 2016:69)

Sammanfattning

Betänkandet ger ett värdefullt kunskapsunderlag för att diskutera kulturskolans framtidsfrågor, vilket också har skett i många olika sammanhang. Utredningen framhåller de stora skillnaderna mellan landets kommuner som får till följd att tillgången till kulturskola varierar stort. Även ur ett barn- och ungdomsperspektiv varierar möjligheterna att ägna sig åt konst- och kulturuttryck. Fattigdom, socioekonomiska förhållanden och funktionsnedsättningar är några faktorer som påverkar de faktiska möjligheterna för barn och unga att lära sig, uppleva och uttrycka sig genom konst och kultur. Kulturskolan kan och ska sträva till att utjämna skillnaderna. En inkluderande och jämlik kulturskola ska vara målet, men kommunerna måste själva avgöra hur detta bäst kan ske med barns och ungas olika behov och förutsättningar i fokus.

Kulturrådet gör bedömningen att utredningens förslag om en förstärkt infrastruktur för kulturskolan i huvudsak är positivt. Nationella vägledande mål, förstärkta utbildningsvägar och forskning kan bidra till att stärka förutsättningarna för barns och ungas rätt till kultur i överensstämmelse med de kulturpolitiska målen.

Utredningen diskuterar en eventuell kulturskolelag, men avstår från att föreslå detta främst på grund av de ekonomiska konsekvenser för staten detta skulle få. Kulturrådet instämmer i denna slutsats. En lagreglering skulle inte heller stimulera eller ge incitament till en lokal kulturskoleutveckling. Däremot har ett nationellt stödsystem med statsbidrag goda möjligheter att öka tillgängligheten, likvärdigheten och att främja kvalitetsutvecklingen.

Nedan ger Kulturrådet synpunkter på

- De nationella målen
- Ett nationellt kulturskolecentrum; organisation, arbetsuppgifter och finansiering

- Bidragen
- Förstärkta utbildningsvägar
- Forskning
- Utvärdering
- Arbetsätt och verksamhetsformer samt
- Inkludering

6.2 Nationella mål (s.203)

Kulturrådet står bakom utredningens intention att formulera nationella mål för kulturskolan, i likhet med de riksdagsbundna målen inom litteratur och läsfrämjande, inom film, arkitektur, formgivning och design, inom arkivområdet samt inom kulturmiljöområdet. Det är dock viktigt att målen inte är detaljstyrande för att kunna anpassas till lokala förutsättningar och till barns olika förutsättningar och behov. Målen bör vara övergripande och kunna följas upp över tid. Kulturrådet föreslår att målen ses över i enlighet med detta.

Relevanta mål kan vid behov även preciseras i de förordningar som kan bli aktuella.

6.3 Nationellt kulturskolecentrum (s.209)

I betänkandet föreslås att ett nationellt kulturskolecentrum inrättas som ett särskilt beslutsorgan inom Kulturrådet.

Kulturrådet delar utredningens uppfattning om att en nationell överblick behövs för att främja barns och ungas tillgång till kulturskoleverksamhet av god kvalitet över hela landet, men menar att det bör ske inom en ekonomisk ram som inte äventyrar livskraften hos ett statligt stött kulturliv som ska finnas i hela landet, för en växande befolkning.

Kulturrådet föreslår därför att det statliga stödet för kulturskolan införlivas inom Kulturrådets ordinarie myndighetsuppdrag. Det innebär en kostnadseffektivitet, där man inom ramen för myndigheten kan skapa synergieffekter som kommer både kulturskolan och kulturlivet i stort till del. Då det nya uppdraget förutsätter att medel tillförs, är det av yttersta vikt att det inte finansieras genom omfördelning inom kulturbudgeten, som redan nu är hårt ansträngd. Detta medför att man får noga överväga hur stora satsningar som är motiverade.

Kulturrådets roll som central förvaltningsmyndighet inom kulturområdet innebär ett omfattande uppdrag och ett antal mål som beslutas av regeringen genom regleringsbrev för innevarande budgetår, samt de förordningar som styr bidragsgivningen. Ett uppdrag att ha den nationella överblicken och bedriva utvecklingsarbete genom främjande och bidragsgivning även på kulturskolans område kan naturligt integreras i Kulturrådets arbete. Kulturrådets instruktion¹ – ”att, med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen, verka för kulturens

¹ Förordning (2012:515) med instruktion för Statens kulturråd

utveckling och tillgänglighet genom att fördela och följa upp statliga bidrag och genom andra främjande åtgärder” – möjliggör detta utan tillägg eller ändringar.

Kulturrådet ska som statlig myndighet stödja, samordna och driva på frågor om jämställdhet, hbtq, mångfald och tillgänglighet, så att konst- och kulturlivet blir tillgängligt för alla oavsett till exempel etnisk och kulturell bakgrund, funktionsnedsättning, sexuell läggning, kön, könsidentitet eller könsuttryck. Utgångspunkten är att kulturverksamhet präglad av jämställdhet, mångfald och interkulturell utveckling bidrar till ökad kvalitet och tillgänglighet. Denna samsyn, tillsammans med de mångåriga erfarenheterna av bidraget Skapande skola, där kulturskolan ofta är en part, möjliggör kunskapsvinst och synergieffekter.

Kulturrådet avvisar därför utredningens förslag att *inrätta ett särskilt beslutsorgan* inom Kulturrådet och föreslår i stället att ett uppdrag kring kulturskolan ges till Kulturrådet genom särskilt regeringsbeslut och i kommande regleringsbrev. Den specifika sakkunskap som behöver tillföras myndigheten kan garanteras genom samverkan med företrädare för breda kompetenser inom området, som exempelvis Kulturskolerådet, Sveriges Kommuner och Landsting, Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Stiftelsen El Sistema samt representanter från utbildningsinstitutioner och intresseorganisationer.

Uppgifterna att fördela statsbidrag och att arbeta främjande med erfarenhetsutbyte och samverkan kan med fördel bedrivas inom enheten för regional kulturverksamhet och uppföljning, där Skapande skola finns och där även det tillfälliga utvecklingsbidraget för musik- och kulturskolor om 100 mnkr per år fördelas. Arbetet inom enheten bedrivs med stöd av Kulturrådets gemensamma resurser inom till exempel juridik, kommunikation, IT-stöd och bidragsadministration. Kulturrådet bör självklart tillföras resurser för de nya arbetsuppgifterna, dock inte av den storleksordning som utredningen nämner.

Utredningen föreslår också att det nationella kulturskolecentrumet ska följa upp de kommunala kulturskolornas verksamhet och ansvara för den officiella kulturskolestatistiken. Kulturrådet anser att detta bör vara ett ansvar för Myndigheten för kulturanalys, i enlighet med deras uppdrag att följa den nationella kulturpolitiken.

Vidare anser Kulturrådet att utvecklingsbidraget, det tidsbegränsade verksamhetsbidraget och bidrag till nationell spetskompetens (se 6.4, 6.5 och 6.6. nedan) med fördel kan rymmas inom samma bidragsförordning. För att kulturskolor - och musikskolor av olika omfattning ska kunna söka statsbidrag är det önskvärt med en förordningstext utan detaljstyrning.

6.4 Utvecklingsbidrag (s.223)

Kulturrådet instämmer i utredningens uppfattning att ett utvecklingsbidrag behövs för såväl breddning och fördjupning av konstområden, för inkludering och tillgänglighet samt för pedagogisk utveckling i kulturskolan. Små kommuner med knappa administrativa resurser skulle även gagnas om regioner/landsting kunde söka utvecklingsbidrag, till exempel för samverkan med regionala institutioner, för gemensam kompetensutveckling och transporter/resor för kulturskolelever mellan kommunerna.

Däremot ställer vi oss tveksamma till det föreslagna bidragets storlek, dels av de finansiella skäl som anfördes ovan, dels utifrån den erfarenhet som Kulturrådet har av det tillfälliga utvecklingsbidraget för kulturskolor 2016.

Kulturrådet menar att utvecklingen inte entydigt gynnas av stora bidrag som tillåter kulturskolorna att tillfälligt expandera sin verksamhet. Kulturskolornas verksamhet riskerar att ”projektifieras” i stället för att insatserna grundar sig på behoven på den egna orten och kan införlivas i den dagliga verksamheten. Därtill finns en risk att kulturskolorna inte har praktisk möjlighet att använda sina bidragsmedel under projektiden av olika orsaker, till exempel på grund av bristen på pedagoger.

6.5 Tidsbegränsat verksamhetsbidrag till kulturskola (s.228)

Kulturrådet menar att kommunens invånarantal inte är av avgörande betydelse för förutsättningarna att bedriva kulturskola. Det kan även handla om kommunens ekonomi, geografi, socioekonomiska grupper, demografi eller oförutsedda händelser. Därför ska en förordningstext vara tydlig, men inte avgränsande genom detaljstyrning, för att kommuner med olika slag av utmaningar ska kunna söka tidsbegränsat verksamhetsbidrag.

6.6 Bidrag till nationell spetskompetens (s.232)

Kulturrådet ser precis som utredningen ett behov av att barn och unga som vill fördjupa sitt konstnärliga intresse på avancerad nivå får utveckla en spetskompetens och möta professionellt verksamma redan i unga år inom kulturskolan. Ett samarbete mellan olika professionella aktörer kan med fördel bedrivas inom ramen för den ordinarie verksamheten. Ur ett barnperspektiv och ur jämlikhetssynpunkt är det viktigt att elever med särskild fallenhet och intresse ska ha möjlighet att utveckla sin fulla potential inom det konstnärliga området utan att behöva flytta eller lita till kostsamma privata lösningar. Här finns lärdomar att hämta från idrotten, där forskningen menar att en varierad och genomtänkt träning från unga år leder till talangutveckling.

6.7 Bidrag till regional samordning (s.234)

Kulturrådet ställer sig positivt till att förstärka den regionala samordningen i syfte att främja samverkan och gemensamma strukturer. Kulturrådet vill dock understryka att om nya verksamhetsområden läggs in i kultursamverkansmodellen krävs utökad

finansiering. För att en funktion för regional kulturskolesamverkan ska få de effekter utredningen beskriver krävs att resurser tillförs anslaget enligt förslaget.

Kulturrådet bedömer att sådan ny inriktning kan rymmas inom ramen för förordningens konst- och kulturfrämjande verksamhet, och förordar därför inget tillägg i förordningen. Om området ändå tillförs bör tillägget lyda ”främjande av kulturskoleverksamhet”.

Medel som fördelas genom kultursamverkansmodellen bör tilldelas regioner med förtroende för att de kan bedöma hur pengarna ska fördelas vidare till kulturverksamheterna för att nå bästa möjliga effekt. Medlen skulle under en uppbyggnadsfas kunna fördelas som utvecklingsbidrag för att ge möjlighet att bygga upp verksamhet utifrån regionernas olika behov och ambitionsnivå. På sikt bör dock medlen hanteras som övriga medel i modellen och överlåtas till regionerna att besluta om. Om regeringen vill öronmärka medel till ett område inom den regionala kulturpolitiken bör det göras som ett separat bidrag utanför kultursamverkansmodellen.

6.8 Förstärkta utbildningsvägar för att uppnå en inkluderande kulturskola på egen grund (s.240)

Kulturrådet delar utredningens uppfattning att frågan om kompetensförsörjning är central, men vill vidga frågan till att generellt gälla lärare inom estetiska ämnen även inom grundskolan, gymnasieskolan och inom andra utbildningssystem. På mindre orter måste det vara möjligt att vara lärare hos olika aktörer, eftersom elevunderlaget är så litet att heltidstjänster inte kan erbjudas. Kraven på behörighet och legitimation hos olika arbetsgivare måste därför tas i beaktande. Kulturrådet vill understryka behovet av en hög konstnärlig och pedagogisk kompetens, där professionaliteten kan certifieras. Med detta tillägg stöder Kulturrådet utredningens förslag om förstärkta utbildningsvägar.

6.9 Kulturskolerelaterad forskning (s.253)

Forskning ger legitimitet för kulturskolans verksamhet och en välbehövlig kunskapsutveckling inom ett brett forskningsfält.

Kulturrådet stödjer därför utredningens förslag om kulturskolerelaterad forskning med tillägget att samråd bör ske med relevanta aktörer.

6.10 Utvärdering och nästa steg (s.256)

Utredningen föreslår att en utvärdering ska genomföras tre år efter att förslagen trätt i kraft. En delutvärdering kan genomföras efter tre år för att få syn på tendenser som kan påverka till exempel inriktningen på bidragsgivningen. Men Kulturrådets bedömning är att fem år behövs för en grundligare analys av om tillgängligheten, jämlikheten och inkluderingen ökat i kulturskoleverksamheten och för att på allvar kunna se kvarstående effekter och relatera dem till vidtagna åtgärder.

Kulturrådet föreslår att Myndigheten för kulturanalys får i uppdrag att göra en nulägesanalys för att ha en utgångspunkt för utvärdering av effekterna tre respektive fem år efter att förändringarna trätt i kraft.

6.11.1 Arbetssätt och verksamhetsformer som utgår ifrån barns och ungas perspektiv (s.259)

Kulturrådet instämmer i utredningens bild av barns och ungas rätt att delta i kulturverksamhet för sin egen skull. Kommunens olika verksamheter kan ses som potentiella konstnärliga mötesplatser, som kulturskolan kan samverka med. Fritidsgården och biblioteket kan till exempel utgöra sådana arenor, men det måste finnas personella resurser med egen ämneskunskap om aktuella konst- eller kulturområden, och en pedagogisk kunskap för att kunna möta barn och unga.

6.11.2 Inkludering (s.265)

Kulturrådet instämmer i utredningens bedömning att en bredd av insatser behövs för att nå barn och unga oavsett bakgrund och eventuella funktionsnedsättningar. Kulturrådets slutsats är att undervisningen därför bör anpassas efter målgrupp, verksamhet och önskat resultat snarare än utifrån specifika normer. Både gruppundervisning och enskild undervisning har sina fördelar beroende på situation. Det finns ingen motsättning mellan det sociala samspelet och enskild undervisning, som kan anpassas efter elevens behov och intresse. I många fall kan en situation där lärare och elev möts regelbundet under en lång tid, vara viktig för såväl den personliga som den konstnärliga utvecklingen. I de flesta fall är en kombination av individuella lektioner samt grupplektioner naturliga.

Utredningen förespråkar en inkludering oavsett kön och ålder, vilket Kulturrådet instämmer i. Ett förslag är att erbjuda nybörjarkurser riktade mot ungdomar. Vi vill ta frågan ett steg längre och inkludera ett livslångt lärande. Möjligheterna att i vuxen ålder få nybörjarundervisning inom ett konstområde är idag begränsat till folkbildningen. Det gör att man går miste om effekterna med generationsöverskridande möten i estetiska verksamheter.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Staffan Forssell med handläggare Tua Stenström som föredragande. I beredningen av ärendet har även enhetscheferna Magnus Boström och Lotta Brilioth Biörnstad, verksamhetsstrateg Signe Westin, koordinator Lisa Poska samt handläggarna Malin Palm och Nardin Crisbi deltagit.

Staffan Forssell

Tua Stenström